

Promjene u akademskoj profesiji: odgovor na izazove u društvu?

- sažetak rezultata istraživanja - EUROAC -

Posljednjih se godina u javnom i stručnom diskursu primjećuje velik interes za izazove pred kojima se nalazi visoko obrazovanje. Sve veći udio populacije koja pristupa visokom obrazovanju, globalizacija i internacionalizacija visokog obrazovanja, smanjenje udjela javnog novca u financiranju visokog obrazovanja, pitanja autonomije i odgovornosti sveučilišta, različita, nerijetko i divergentna ili kontradiktorna očekivanja spram visokog obrazovanja koja imaju različiti dionici, samo su neki od izazova s kojima se susreće visoko obrazovanje.

Ovi, kao i drugi izazovi pred kojima se nalazi visoko obrazovanje, postavljaju se pred aktere odgovorne za izvršavanje tradicionalnih, revidiranih ili novih uloga visokog obrazovanja: akademsku profesiju.

Ova knjiga prikazuje dio rezultata istraživanja akademske profesije koje se odvijalo u okviru EUROCORES programa EuroHESC (Higher Education and Social Change) Europske zaklade za znanost (ESF). Jedan od 4 kolaborativna istraživačka projekta (CRP) u okviru EuroHESC programa bio je projekt „The Academic Profession in Europe: Response to Societal Challenges“ (EUROAC), u kojemu su sudjelovale grupe znanstvenika iz 8 europskih zemalja, među kojima i istraživački tim iz Hrvatske. Svaki nacionalni tim uključen u EUROAC projekt imao je svoj nacionalni projekt koji se uklopio u zajednički nazivnik teme akademske profesije i njezina odgovora na društvena očekivanja, ali je odražavao specifičnosti znanstvenog interesa nacionalnih timova.

Pregled istraživačkih interesa o temi akademske profesije na području Hrvatske pokazuje da je hrvatska EUROAC istraživačka grupa u ovom projektu otvorila novo područje na nacionalnoj istraživačkoj sceni, s temom individualnog projekta naslovljenom „Akademska profesija i društvena očekivanja: izazovi civilne misije sveučilišta“. Osnovna pretpostavka na kojoj se zasniva nacionalno istraživanje hrvatskog tima ideja je da akademsko znanje treba doprinijeti poboljšanju kvalitete života (lokalne) zajednice i utjecati na razvoj civilnog društva i procese demokratizacije. Temeljno istraživačko pitanje hrvatskog projekta odnosilo se na istraživanje stavova pripadnika akademske profesije o civilnoj misiji sveučilišta i njihovih uloga u njoj, promatrajući ih kroz istraživanje, nastavu i aktivnosti u zajednici. Istaknuto mjesto u projektu odnosilo se na istraživanje stavova pripadnika akademske profesije spram koncepta održivog razvoja i njegove integracije u nastavu i istraživanje.

Posebno valja istaknuti da je hrvatski tim pored rada na svojoj specifičnoj temi u okviru rada na EUROAC projektu bio uključen i u međunarodno komparativno istraživanje promjena u akademskoj profesiji (CAP – Changing Academic Profession) koje se provodi od 2007. godine. Hrvatski nacionalni tim proveo je CAP istraživanje (modificiranim) međunarodnim istraživačkim instrumentom i u međunarodnu je CAP bazu podataka upisano 354 ispitanika, što za Hrvatsku predstavlja značajan doprinos.

U okviru rada na EUROAC projektu, pored sudjelovanja u pisanju tri knjige međunarodnog istraživačkog tima, hrvatski je tim samostalno objavio četiri monografije koje prikazuju rezultate rada na projektu. Ova knjiga prikazuje svojevrsan presjek rada na projektu, odabrana poglavlja rezultata istraživanja, ali zbog opsega trogodišnjeg rada nije se težilo prikazivanju integralnih rezultata.

Knjiga se sastoji od šest poglavlja, pri čemu prvo, uvodno poglavlje, daje iscrpan pregled tijeka rada na EUROAC projektu hrvatskog istraživačkog tima i sažeto prikazuje poglavlja koja slijede. Iduća poglavlja prikazuju dijelove rezultata istraživanja na projektu, a koncipirana su tako da ih čitatelj može čitati kao samostalne cjeline. Prvo poglavlje, „Izazovi treće misije sveučilišta,“ bavi se dominantnom temom nacionalnog EUROAC projekta i prikazuje osnovne točke konsenzusa i razmimoilaženja u definiranju, a zatim i obrazlaganju koncepta treće misije. Sljedeće poglavlje, „Održivi razvoj i sveučilište“, bavi se pitanjem kako pokrenuti integraciju problematike održivog razvoja/održivosti na sveučilištima. Najopsežnije poglavlje u knjizi, „Sveučilišni nastavnici i zalaganje u zajednici“ prikazuje podatke prikupljene u okviru projekta „Changes in Academic Profession - CAP“ na ukupnom uzorku od 17.745 nastavnika/ispitanika iz dvanaest europskih zemalja. Budući da upitnik korišten u istraživanju nije uključivao zaseban dio o akademskoj djelatnosti zalaganja u zajednici – autorice su analizirale različite elemente iz upitnika koji se podvode pod pojam „zalaganja u zajednici“.

U sljedećem poglavlju, naslovljenom „Što društvo očekuje od akademske zajednice: perspektiva sveučilišnih nastavnika“ prikazuje se dio rezultata kvalitativnog istraživanja provedenog u osam europskih zemalja koje su sudjelovale u kolaborativnom EUROAC istraživanju. Ukupni uzorak u ovom istraživanju iznosio je 497 ispitanika, a podaci su prikupljeni provođenjem standardiziranog intervjua. U ovom radu, koji predstavlja analizu dijela istraživačkog materijala, analiziraju se percepcije sveučilišnih nastavnika o očekivanjima koja pred njih postavlja društvo. Posljednje poglavlje u knjizi, „Akademska profesija i doprinos razvoju zajednice i društva“, prikazuje rezultate kvalitativnog istraživanja provedenog tijekom rada na EUROAC projektu. U radu autori analiziraju istraživački materijal koji prikazuje percepciju sveučilišnih nastavnika o ulozi akademskih djelatnika u doprinosu razvoju zajednice i društva, aktivnostima kojima bi se taj doprinos mogao/trebao ostvariti, aktivnostima izvan nastave i istraživanja u koje se oni

sami uključuju te statusu njihova zalaganja u zajednici u kontekstu institucionalnih strategija vrednovanja takvih vrsta aktivnosti.

Pokušavajući sumirati rezultate istraživanja prikazane u poglavljima koja se nalaze u ovoj knjizi, može se zaključiti da među pripadnicima akademske profesije, usprkos načelno pozitivnim stavovima spram civilne misije sveučilišta, još uvijek postoje ozbiljni izazovi uključivanja/integracije treće/civilne misije u nastavne i istraživačke aktivnosti, pri čemu proizlazi da uključivanje najviše ovisi o stavovima sveučilišnih nastavnika spram vrijednosti, principa i načela civilne misije, dakle, njihovom individualnom polazištu i poimanju. Institucionalne strategije poticanja civilne misije ipak se mogu uočiti i rezultati istraživanja pokazuju da one rezultiraju povećanim uključivanjem nastavnika u aktivnosti civilne misije sveučilišta. Ovo dodatno potvrđuje rezultate istraživanja koji govore o akademskoj profesiji kao profesiji „pod pritiskom“ koja odgovara na različite izazove iz okruženja. Međutim, iz rezultata istraživanja proizlazi da se institucionalni pritisci spram akademske profesije još uvijek nalaze dominantno u sferi istraživanja i nastave, da različite visokoškolske institucije - ovisno o okruženju u kojemu se nalaze - reagiraju osnažujući pritiske prema pripadnicima akademske profesije u različitim sferama njihove aktivnosti, pri čemu zahtjev za integracijom civilne misije i koncepta održivog razvoja u istraživanje i nastavu ostaje na marginama institucionalnih strategija, u sferi osobnih stavova i vrijednosti pripadnika akademske profesije.

Usprkos naporima koji se ulažu u harmonizaciju, rezultati istraživanja prikazani u ovoj knjizi upućuju na osobitu raznolikost europskog prostora visokog obrazovanja na razini pojedinih zemalja i pojedinačnih institucija visokog obrazovanja i potvrđuju osobitu dinamičnost uvjeta u kojima rade pripadnici akademske profesije. Područje integriranja civilne misije i koncepta održivog razvoja u Hrvatskoj, ali ne samo u Hrvatskoj, svojevrsna je *terra incognita*, koja uključuje mnoge sumnje, nedoumice, pa i oprečne stavove o potrebi njezina uključivanja u obrazovne politike (na različitim razinama). Usprkos tome, zaključak je da je zadaća akademske profesije da bude otvorena, uključena u društvene procese te da doprinosi razvoju društva i zajednice izvan okvira svojih „kula bjelokosnih“. Samo će na taj način moći odgovoriti na društvene izazove koji se pred nju postavljaju.